

Verslag informatiebijeenkomsten vernieuwd stelsel agrarisch natuurbeheer

IPO / de twaalf provincies en ministerie van Economische Zaken
27 juni in Den Bosch, 2 juli in Utrecht en 4 juli in Assen en Zwolle

Erik Lubberink, IPO Vitaal Platteland en René Wouters, Ministerie van EZ

Met het vernieuwde stelsel voor agrarisch natuurbeheer hebben alle partijen samen een enorme kans om het natuurrendement te verhogen en de uitvoeringslasten structureel te verlagen. De uitdaging die voorligt, is: kunnen we deze kans verzilveren? Met alle aanwezigen spreken we tijdens deze informatiebijeenkomsten over de hoofdlijnen van het nieuwe stelsel en de rollen en taken van de provincies, EZ en de collectieven. De agrarische collectieven krijgen een centrale rol in het vernieuwde stelsel. EZ zorgt voor een EU-conform beleidskader met biodiversiteit als basis, de provincies hebben een regierol en voeren het stelsel uit.

Een goede samenwerking tussen alle partijen in het gebied is van groot belang. Verder is het heel belangrijk; de kennis in en over de streek te benutten, naast de aanwezige energie om de natuurdoelen te realiseren. Kennis zit bij alle partijen en die kennis willen we op een slimme manier bij elkaar brengen. Samen zijn we verantwoordelijk voor het nemen van de juiste maatregelen. Maak gebruik van de kennis van de bureaus. Gezamenlijkheid is de sleutel.

Communicatie vindt plaats op drie niveaus: binnen de overheden, met de agrarische sector en andere stakeholders en met de maatschappij.

Tonny Meulensteen (ZLTO en melkveehouder), Hans Hoek (Veelzijdig Boerenland), Alex Datema (LTO Noord) en Jacques Duivenvoorden (NPO)

→ Presentatie: Opmaat naar de professionalisering van de agrarisch collectieven.

Momenteel zijn er maar een paar collectieven klaar om het collectief agrarisch natuurbeheer vanaf beheerjaar 2016 volgens het vernieuwde stelsel uit te voeren. Er is dus een professionaliseringsslag te slaan.

De agrarische collectieven krijgen in het gebied een centrale rol en een forse uitbreiding van het takenpakket. Zij moeten effectiever en duurzaam agrarisch natuurbeheer gaan realiseren. Dit vraagt om professionele organisaties. Maar het gaat ook om integraliteit in het gebied. Samenwerken met de gebiedspartijen, op een praktische en effectieve manier is van belang om gezamenlijke doelen te realiseren. Professionaliteit en kwaliteitsborging zijn vanaf nu de sleutelwoorden.

Vergelijking met de bouw: De aannemers schrijven in op het bestek van de opdrachtgever en zijn, na de gunning van de opdracht, verantwoordelijk voor de realisatie van het bouwwerk. Hoe de aannemer vervolgens afspraken maakt met de onderaannemers is geen zaak van de opdrachtgever. De provincies zijn in het agrarisch natuurbeheer de opdrachtgevers en hebben vanaf 2016 een overeenkomst met een agrarisch collectief. Het collectief is in feite de aannemer en de eindbegunstigde voor de subsidie. De agrariërs in het collectief zijn de onderaannemers.

Het gaat om maatschappelijk verantwoord beheer van natuur en landschap, uitgevoerd door agrariërs.

Aard Mulders en Franck Kuiper, EZ en IPO/provincies

Het agrarisch natuurbeheer verliest momenteel draagvlak. Het kan dus beter! De provincies zijn namens alle overheden hiervoor aan zet.

Overheden, agrariërs en andere gebiedspartijen moeten meer gaan samenwerken bij het bepalen van de doelen in het gebied. We willen ernaar toe dat alle betrokkenen in een streek samen een streekidee gaan ontwikkelen, dus terreinbeherende organisaties, collectieven en agrariërs samen. De interactie tussen het te ontwikkelen streekidee en de vaststelling daarvan in het beleidskader vormt een belangrijke schakel in het gehele proces.

Planning en overgangsjaren 2014 en 2015

Tijdens deze informatiebijeenkomst gaat het over de situatie vanaf 1 januari 2016. Het nieuwe Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) moet ongeveer eind 2013 klaar zijn. Dit is de basis voor het vernieuwde stelsel voor agrarisch natuurbeheer.

Voor de beheerjaren 2014 en 2015 is sprake van een overgangperiode, SNL+. Vanaf 2014 verlopen alle aanvragen voor het agrarisch natuurbeheer via de gebiedscoördinator. Deze verzamelt alle aanvragen van de individuele beheerders in 1 (digitale) envelop en stuurt deze naar Dienst Regelingen. Beheerders moeten zich bekend maken bij de gebiedscoördinator als zij willen meedoen aan agrarisch natuurbeheer in 2014.

Uiterlijk in het voorjaar van 2015 (tot maart) komen de gebiedspartijen tot een streekidee en een vastgesteld beleidskader, daarna is de openstelling waarin de subsidie kan worden aangevraagd. Vervolgens worden de aanvragen vóór 1 januari 2016 beschikt, zodat vooraf bekend is waarvoor subsidie wordt verleend.

Aandachtspunt: het ontwikkelen en vergaren van ecologische kennis. Maak hierbij gebruik van de kennis van de burens in het gebied.

Vragen en antwoorden

Toekomstbestendigheid vernieuwd stelsel

- Vraag: Hoe toekomstbestendig / duurzaam is het vernieuwde stelsel?

Antwoord: De bestendigheid van het stelsel is politiek afhankelijk, maar naar deze ontwikkeling werken we al tien jaar toe. Nederland is één van de eerste lidstaten die de werkwijze met collectieven oppakt. Brussel heeft nu voor het eerst in de EU-raamverordening opgenomen dat een collectief eindbegunstigde mag zijn. Daarom kunnen we dit nu binnen het nieuwe GLB invoeren.

Financiën

- Vraag: Worden er middelen vrijgemaakt voor het opzetten van gebiedsaanvraag?

Antwoord: Ja, er komt een project waarin producten worden ontwikkeld. En als er ontwikkeld wordt, dan is het aan het collectief om de zaken concreet in te vullen. Er is geld voor de uitvoering en de organisatie van de gebiedsaanvraag. De koepelorganisaties hebben hiervoor een implementatieplan opgesteld. Voor de korte termijn is gezorgd voor een extra financiële impuls. Daarnaast is er regulier geld zoals dat er nu ook is voor uitvoering.

- Vraag: Wat is de hoogte van de betalingen van pakketten?

Antwoord: De kosten / de subsidie moet gerelateerd zijn aan de biodiversiteit en de effectiviteit. Er wordt maximaal betaald wat is toegestaan vanuit Staatssteun. Daaronder zijn afspraken te maken met de provincie. Binnen het collectief is het mogelijk in de kosten te differentiëren.

- Vraag: Welke bedragen zijn beschikbaar en hoe is de verdeling van de POP3-gelden?

Antwoord: Als het te decentraliseren rijksbudget van 200 miljoen naar de provincies Rijk komt, dan is er in ieder geval 65 miljoen beschikbaar voor het agrarisch natuurbeheer. Bij de inzet van het geld wordt gekeken naar het ecologisch rendement en de bijdrage aan de biodiversiteit. In september/oktober (na Prinsjesdag) verwachten we meer duidelijkheid over het beschikbare budget. Over POP3 gaat in oktober of november dit jaar een brief naar de Kamer.

Subsidiecontracten

- Vraag: Wat is de lengte van contracten (contractduur)? Zesjarig of zijn langere of kortere contracten ook mogelijk?

Antwoord: Vooralsnog blijft de duur van de contracten zes jaar. Dit vanwege de cycli van de Europese programma's. Het collectief sluit een zesjarig contract af met de overheid. Het collectief maakt afspraken met de agrariërs. Hierbij kunnen dus ook afspraken voor een langere periode worden gemaakt (mits de subsidie daarvoor beschikbaar is).

- Vraag: PSAN-pakketten lopen nu door SNL heen. Hoe verhoudt zich dit?

Antwoord: De laatste PSAN-pakketten lopen eind 2014 af..Alle lopende subsidiecontracten onder SNL worden per 1 januari 2016 afgesloten en komen onder het regime van het vernieuwde stelsel van collectieve aanvragen te vallen.

Gebiedsorganisatie

- Vraag: Hoe verhouden de gebiedspartijen / gebiedsorganisaties zich tot het agrarisch collectief? Hoe werkt het samenwerken in een gebiedsorganisatie?

Antwoord: Er is een onderscheid tussen een agrarisch collectief volgens het GLB en de collectieve aanpak in het gebied. Het gaat hier over de collectieven volgens het GLB voor het agrarisch natuurbeheer. Daarnaast gaat het om een gebiedsgerichte aanpak, waarbij alle relevante partijen worden aangesproken op hun inzet en hun bijdrage aan de realisatie van doelen. Elk gebied heeft zijn eigen geschiedenis in de wijze waarop die gebiedsgerichte aanpak vorm en inhoud wordt gegeven.

Opmerking: Er is ook behoefte aan verbreding van de pilots die er nu zijn. Hiervan kan veel geleerd worden.

- Vraag: Wie bepaalt wie het collectief in een streek en in Nederland wordt? Er is een garantie te geven voor onze voorbereidingen?

Antwoord: De streek is aan zet, dus ook voor de wijze waarop zij zichzelf inrichten. De basisgedachte is dat er collectieven komen op basis van sociale en geografische factoren, dus gebiedsgericht en met verschillen per provincie. In een gebied komt één collectief. Er zijn allerlei varianten mogelijk voor het beheer, hiervoor is geen standaard oplossing. Dit is een gezamenlijke inspanning. Advies is te kijken naar waar de kwaliteiten liggen.

Bij het agrarisch collectief gaat het om kwaliteit en professionaliteit. Er is geen exclusiviteit voor de ANV's, al zijn dit wel logische partijen hiervoor.

- Vraag: Zijn de collectieven straks landsdekkend? Of wordt alleen ingezet op versterking rondom de EHS-gebieden?

Antwoord: Het gaat om het ecologisch rendement op de lange termijn. Waar liggen kansen om zinvol beheer te realiseren? Het provinciaal Natuurbeheerplan is één van de bronnen hiervoor.

- Vraag: Wat is de rol en plaats van het ondernemerschap hierbij? Is hier ruimte voor?

Antwoord: haak aan bij de agrariër/ondernemer. Er is ruimte om te denken aan ondernemerschap. Het gaat over de ecologische rendabiliteit. Boeren moeten aantonen dat zij het waar kunnen maken.

Streekidee / gebiedsvisie

- Vraag: Wat is een streekidee?

Antwoord: dit is de gezamenlijke ambitie van de partijen in het gebied samen, zoals de agrarische collectieven en beheerders, terreinbeherende organisaties en particuliere natuurbeheerders.

Omvang en inrichting agrarisch collectief

- Vraag: Hoe ziet een agrarisch collectief eruit qua omvang? Staat dat vast of zit er dynamiek in? Is het streekgebonden of cultuurgebonden? En gaat het om de weidevogels of ook om andere doelen? Is het de bedoeling om de collectieven themagericht of gebiedsgericht in te richten? Wanneer ben je als collectief het meest effectief?

Antwoord: In eerste instantie gaan we uit van gebiedsgerichte collectieven. De omvang moet hanteerbaar zijn. We gaan dit niet van bovenaf opleggen als overheden en/of koepels, maar zal in een dialoog met de gebieden worden bepaald. Belangrijk is dat het gebied herkenbaar is en dat de mensen bij elkaar passen en met elkaar willen samenwerken. De basis van het collectief is de streek en de ambities in de streek. Er zijn meerdere opties mogelijk, ook in de samenwerking tussen de ANV's in een gebied. Landelijk zou een aantal tussen de 50 – 150 collectieven ideaal zijn. Er zullen keuzes gemaakt worden in bandbreedtes om het efficiënt en effectief in te richten en te ondersteunen vanuit de koepels. Dit moet nog verder uitgekristalliseerd worden. Dit is een gezamenlijk proces.

De eisen die aan een collectief gesteld worden qua ecologische kennis zijn vrij hoog. Samen zullen we een logische vorm voor het collectief bepalen, onder de regierol van de provincies. We nodigen jullie uit het gesprek aan te gaan.

Reactie uit de zaal: in Limburg wordt gewerkt met gebiedsgerichte en thematische ANV's waarbij de thematische ANV's onderaannemer zijn van de gebiedsgerichte ANV's. Dit is een mogelijkheid om het in te richten.

- Vraag: Als er in een gebied geen ANV is, wie gaat er dan achteraan om de doelen te realiseren?

Antwoord: De collectieven moeten landsbreed georganiseerd worden, gerelateerd aan de ambities in een gebied. Als er wel doelen liggen maar geen ANV, zal worden onderzocht of een collectief kan worden opgericht

- Vraag: Wat gebeurt er als de doelen niet worden gehaald? Volgen er sancties en voor wie?

Antwoord: In het vernieuwde stelsel is het collectief de eindbegunstigde. Het collectief krijgt dus de subsidie, maar ook de eventuele boetes. Over de doelen en maatregelen gaan we met elkaar het gesprek aan. Vooraf geven we vertrouwen.

- Vraag: Hoe om te gaan met gedwongen deelname aan het collectief?

Antwoord provincies: via het adagium "Koffie, koek en keukentafel." Mensen zijn verschillend; provincies lopen niet weg voor de discussies, maar gaan er niet aan sleuren dat partijen gaan samenwerken. Met elkaar gaan we hiervoor slimme oplossingen zoeken. Ook dat hoort bij professionaliteit. Provincies zijn in hun rol als regisseur een soort "makelaars". Zij brengen de partijen bij elkaar. Er is een roep om heldere beleidskaders en doelen vanuit de provincies. De provincies zullen een schets maken om het gesprek in het gebied te starten op korte termijn.

- Vraag: Wat wordt de rol van agrarisch adviseurs? Hoe passen zij in het stelsel?

Antwoord: Adviseurs kunnen straks onderdeel uitmaken van de collectieven, zij adviseren de individuele agrariër niet meer, dat doet het collectief.

Rollen en regie in het gebied, hoe zit dit?

- Vraag: Hoe gaan we ermee om als er meerdere koepels in een gebied actief zijn?

Antwoord: Er is een netwerkorganisatie gevormd van de koepels. De koepels trekken samen aan het touw. Het gezamenlijke doel van de koepels is om bestaande collectieven te versterken. Er is dus geen sprake van concurrentie tussen de koepels. De insteek is ook hier: samenwerken.

- Vraag: Kaders stellen houdt in dat je los moet willen en durven laten. Maar in hoeverre hebben EZ en DR de ruimte om het los te laten vanuit Brussel?

Antwoord: Het proces moet EU-conform worden uitgevoerd en bijdragen aan de biodiversiteitsdoelen. Omdat de collectieven straks de eindbegunstigden zijn, krijgen zij de controles en moeten zij per hectare de euro's kunnen verantwoorden. Het concept van collectieven als eindbegunstigden lijkt de EU nu voor het eerst goed te gaan keuren. Maar dat betekent niet dat er niet meer gecontroleerd gaat worden in het veld.

- Vraag: Hoe gaan we om met de exclusiviteit van de TBO's? Terreinbeherende organisaties willen beleidsdoelen realiseren. Het lijkt nu vooral te gaan om het agrarisch beheer en de professionalisering van de collectieven. Hoe zit dit?

Antwoord: Het gaat om samenwerking met alle partijen in het gebied. De integraliteit is breder dan het agrarisch natuurbeheer. Overleg met terreinbeherende organisaties en partijen als de Vogelbescherming e.d. vindt plaats binnen de streek om te komen tot afgestemde ambities en doelen.

Gebiedsofferte / gebiedsaanvraag

- Vraag: Wie kan een gebiedsofferte aanvragen: de ANV of ook anderen?

Antwoord: Het collectief doet de gebiedsaanvraag (of gebiedsofferte). Overlap / cumulatie van subsidies moet daarbij voorkomen worden. Er is nog discussie over wie precies een collectief kan zijn.

- Vraag: De term gebiedsofferte roept een schrikbeeld op. Gaan de collectieven straks tegen elkaar opbieden?

Antwoord: Offerte is een term met een verkeerde lading. Wij hebben het liever over de gebiedsaanvraag. Hier zijn gesprekken voor nodig. Het is geen proces van loven en bieden. De gebiedsofferte is een concreet aanbod van hoe het beheer wordt opgepakt en uitgevoerd.

Natuurdoelen

- Vraag: Wie bepaalt de doelen in het gebied?

De provincie bepaalt voor welke doelen subsidie beschikbaar is en waarvoor dus betaald wordt. Daar gaat een gezamenlijk proces aan vooraf. Samen komen we tot afgestemde ambities en doelen.

GLB en vergroening (pijler 1 en 2)

- Vraag: Gaat het hier over het agrarisch natuurbeheer en wat daar op ingericht gaat worden? Of zit ook de 5% vergroening daarbij in? Hoe zit dit?

Antwoord: De vergroening heeft betrekking op de eerste pijler van het GLB (inkomenssteun). Hierbij gaat de betaling naar de boer. In het vernieuwde stelsel voor agrarisch natuurbeheer (pijler 2) ontvangt het collectief de betaling. Daarover hebben we het in deze bijeenkomsten. Er is dus een verschil tussen deelname aan vergroening en deelname aan het agrarisch collectief. De uitwerking hiervan volgt nog. Er zit geen directe koppeling tussen de vergroening van de eerste pijler en het collectief agrarisch natuurbeheer uit de tweede pijler. Er zijn wel plannen voor integratie hiertussen, maar dit is nog niet in het collectieve stelsel opgenomen. Randen uit de vergroening van pijler 1 van het GLB zijn bijvoorbeeld binnen pijler 2 erg belangrijk voor de biodiversiteit.

- Vraag: Is er nog ruimte voor nieuwe pilots?

Antwoord: 2014 is het laatste jaar voor de pilots. Dan is er ruimte om zaken te testen en uit te proberen. In 2015 start het formele traject voor de aanvraag voor beheerjaar 2016.

Doelenkader en kwaliteitshandboek

- Vraag: Hoe verhoudt het doelenkader zich tot het kwaliteitshandboek?

Antwoord: De provincies stellen vast voor welke doelen subsidie beschikbaar is, gebaseerd op het ecologisch rendement. Het kwaliteitshandboek beschrijft aan welke kwaliteitseisen de bedrijfsvoering van het collectief moet voldoen (gebaseerd op het programma van eisen).

Beleidskaders en planning

- Vraag: Wanneer is het beleids- en subsidiekader duidelijk? Hier willen we graag snel helderheid over!

Antwoord: Momenteel is EZ in onderhandeling met Brussel over de uitvoeringsverordeningen. We verwachten in het najaar hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. Verder zijn de provincies bezig met het uitwerken van de provinciale doelen. Hierover verwachten zij na de zomervakantie meer over te kunnen vertellen.

Kennis

- Vraag: Hoe is de ecologische kennis georganiseerd in het gebied?

Antwoord: Hier zijn we nog niet helemaal uit; we zijn de doelen nu aan het herdefiniëren. Bij goedkeuring van de gebiedsaanvraag moet de ecologische kennis geborgd zijn. Er is een hoop kennis, ontsluiting daarvan is een belangrijk aandachtspunt. Wat betekent het voor mijn bedrijfsvoering? Provincies zitten daar tussen. Ook zij moeten overleggen over wie wat doet. In het najaar zullen er drie conferenties worden georganiseerd over Kennis (-deling en -borging).

Maatschappelijke betrokkenheid en draagvlak

- Vraag: Hoe betrekken we de gewone burger / bewoners in de streek bij het ANB? Bij het natuurbeheer is een kloof ontstaan tussen de burger en de natuurbeschermer. Hoe zit dat bij het agrarisch natuurbeheer? Zijn er gesprekken over?

Veel ANV's hebben burgerleden en werken met vrijwilligers (met name bij het weidevogelbeheer). Er is dus al een bepaalde betrokkenheid vanuit de maatschappij. Het brede maatschappelijk draagvlak wordt steeds belangrijker. Als je bezig bent met het streekidee, is het goed om met de gebruikers van de streek contacten te onderhouden, met partijen als Floron, IVN-groepen, de Vlinderstichting, Vogelstichting, TBO's, de Landschappen etc. Gebruik de expertise van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.

- Vraag: Komt er een uniform systeem waar je als collectief gebruik van kunt maken?

Antwoord: Dit wordt in samenwerking ontwikkeld. Grotere collectieven werken straks met een format dat per 1 januari 2014 klaar is (Wico Dieleman). De komende periode gaan we samen aan de producten voor de collectieven werken, volgens het plan van aanpak van de collectieven.

ICT

- Vraag: Wat gebeurt er aan ICT?

Antwoord: Er wordt heel hard aan gewerkt. We gaan toe naar een eenvoudiger methode van aanvragen en daardoor minder handelingen. Het collectief vraagt aan voor een bepaalde prijs. Na afloop van het seizoen wordt het daadwerkelijke beheer van dat jaar vastgelegd. De processen worden straks dus anders ingestoken.